JURYRAPPORT: INTRODUCTIE | DEEL 1

Wouter Banus uit Groningen en Annora Poppe uit Heerenveen openden vijf jaar geleden de allereerste Duurzame Dertig. De een vergroent daken, de ander maakt sieraden van zilver en goud waarvan de delvers gegarandeerd een goed salaris krijgen en niet worden uitgebuit.

De portretten van deze twee zijn in vijf jaar tijd een lange galerij geworden. Samen met de kandidaten van dit jaar zijn het er intussen 150! Honderdvijftig mensen, bedrijven, instellingen, clubs, initiatieven, allemaal in Groningen, Drenthe en Friesland, die elkaar via de krant en op de evenementendagen ontmoeten, van elkaar leren en vooral elkaar aansteken met hun enthousiasme, creativiteit en doorzettingsvermogen. Je ziet gewoon hoe duurzaamheid bij steeds meer mensen tussen de oren gaat zitten en er komt op dat gebied ook steeds meer uit onze handen. Niet alleen sociale initiatieven in een wijk of buurt maar ook steeds meer ‘maakbedrijven’. Prachtig is dat.

Je wordt misschien mismoedig van alle rapporten over klimaat en biodiversiteit, en dat is niet voor niets, maar de Duurzame Dertig werkt een beetje als een antigif. Ook de kandidaten van dit jaar bewijzen dat weer. De verslaggevers die hen interviewden, waren na afloop altijd blij: wat was dit weer een leuk gesprek, en wat gebeurt er toch ook veel goeds om ons heen, wat worden er bergen mooi werk verzet en je ziet dat het écht leidt tot verbetering van mens, maatschappij, natuur en milieu. We kúnnen de aarde echt een stuk rijker en schoner maken.

Niet alleen voor verslaggevers maar ook voor de juryleden was het dit lustrumjaar opnieuw een feestje. Allereerst omdat de aanwas aan initiatiefnemers met nieuwe ideeën en projecten maar nooit opdroogt. En ook omdat het soms zo verrassend is wat ze presenteren. Of soms omdat het juist zó voor de hand ligt wat ze doen dat je je afvraagt waarom we het niet al jaren zo doen.

JURY

HELEEN VAN WIJK
Hoofd duurzaamheid Groningen Seaports

JUDITH LE FÈVRE
CMO, Mede-eigenaar Ferr-Tech

REINDER HOEKSTRA
Directeur Natuur- en Milieufederatie Drenthe

HENK MOLL
Emeritus hoogleraar Milieukunde RUG

RIA KRAA
Hoofdredacteur Friesch Dagblad, juryvoorzitter

CARLO EZINGA
Directeur Rabobank Leeuwarden Noordwest Friesland

BART VOLKERS
Directeur Circulair Groningen Drenthe

JILDOU MERKUS
Projectmanager circulaire ketens Circulair Friesland

JURYRAPPORT: INTRODUCTIE | DEEL 2

Het wegen en scoren is een lastige klus, en soms ontloopt het totale puntenaantal elkaar nauwelijks, dus wat we hier vooral opnieuw willen benadrukken is dat de winnaars van de drie categorieën terechte winnaars zijn. En óók dat de andere 27 winnaars zijn: ze staan in de Duurzame Dertig en dat betekent solide denkers en makers met solide projecten en producten. Gefeliciteerd allemaal!

Hieronder een korte samenvatting van de bevindingen en oordelen van de jury. We bestudeerden de pitches – en hoe concreter die waren, met uitleg, cijfers, resultaten, effect – hoe beter. We hebben zoals altijd vier criteria: is het innovatief, is het origineel, heeft het echt impact, is het schaalbaar. En liefst zien we natuurlijk hoge scores in alle vier de categorieën want, zoals een jurylid kernachtig zei, „je kunt wel innovatief zijn zonder samenwerking maar dan ben je een soort Willie Wortel".

De jury is samengesteld uit noorderlingen met een breed palet aan deskundigheid, achtergrond en ervaring. Ze opereert onafhankelijk en onpartijdig. Soms komt het voor dat een jurylid een deelnemer kent; dan geldt onthouden van stem.

CATEGORIE: INNOVATIES

STICHTING SYMPANY / SORTED
Zo'n machine die met kunstmatige intelligentie en sensoren volautomatisch textiel sorteert is een sterke innovatie waarmee jullie je echt onderscheiden. Heel erg gaaf! En de textielindustrie is een belangrijke branche waar elke innovatie heel veel verschil kan maken: precies wat jullie aan het doen zijn. Jullie adresseren een belangrijk circulair vraagstuk, werken met veel partners samen op alle schakels in de keten. Grote ambitie, grote uitdaging! We hopen dat jullie binnen afzienbare tijd prachtige resultaten zullen kunnen laten zien.

KEYPRO
Duurzame en circulaire woninginrichting verhuren is basic circulair. Misschien niet helemáál nieuw qua concept maar qua verdienmodel is dit innovatief. En dit is een heel goed schaalbaar model, dus heeft alleen al daarom echt impact. Ook maatschappelijk: dit concept doet wat met steeds een nieuwe groep gebruikers, het zal ze mentaal allemaal een zetje geven: hun blik een tikje veranderen, hun voelhoorns iets scherper afstellen: bij alles wat je voortaan koopt zul je je bewuster afvragen: is het reparabel? Heeft het een lange levensduur? We zijn heel nieuwsgierig naar jullie aantoonbare percentage hergebruik en het volume van wat jullie weten te vermijden aan nieuw-inkoop.

LOADS COLLECTION
De productie van biodynamisch textiel is een voorloper pur sang. We bewonderen deze club in Spannum voor het werken aan deze unieke combinatie van regeneratieve landbouw, lokaal geproduceerde grondstoffen en de textielketen. Met als doel niet alleen een niche van welgestelden te bedienen maar om aanjager te zijn van het fundamenteel anders inrichten van de textielketen. In jargon zou je misschien zeggen: TRL nog laag (technology readiness level) maar jullie komen met jullie verfstoffen uit vooral lokaal geteelde planten steeds dichter bij een kleurkwaliteit die voor de industrie hoog genoeg is en dat zegt veel over de grondige aanpak die perspectief biedt op schaalbaarheid: volumes en structurele afname. Dat wordt een opwindende volgende stap!

SPRING STUDIO
Interieurs ontwerpen met focus op duurzame en lokaal geproduceerde materialen: prachtig dat twee voormalig concurrenten elkaar op dat vlak vinden. Technologisch misschien niet heel innovatief maar een mooi en goed concept op een duidelijke markt. Natuurlijk werk je als ontwerpstudio grotendeels projectmatig, dat beperkt de schaalbaarheid maar uitrolbaar is het in potentie zeker. We zijn benieuwd naar hoe jullie kwantitatief groeicijfers kunnen laten zien over gerealiseerde installaties, aantal klanten en netto materiaalbesparing.

THERMOSTRO
Dit heeft misschien nog geen grote markt maar verdient het wel, want jullie maken een sterke combinatie van duurzaamheid, ondernemerschap en schaalbaarheid. Een goed innovatief initiatief met nu al concrete afzetcijfers en potentie: we schatten de kans op impact in als groot. En mooi als je alle stro uit de buurt kunt halen. Noord-Frankrijk is natuurlijk bekend van zijn grote volumes en dus aantrekkelijk als grondstofleverancier maar gelukkig hebben we hier in het noorden de graanrepubliek!

KEUK
Circulaire en modulaire keukens bestaan al veel meer en langer, maar voor we ons afvragen: wat is dan de innovatie, vinden we vooral dat dit goed doordacht is qua duurzaamheid (geen snelle slijtage) en circulariteit (modulair model). En dat op een onderwerp dat voor iedereen interessant is, want iedereen heeft een keuken of wil een keuken. Alleen daarom al aansprekende inzending! Een gedurfde keuze van jullie dat je werkt met vaste maten op een terrein waar vaak juist maatwerk wordt gevraagd, maar precies dit maakt modulariteit mogelijk en makkelijk. We zijn benieuwd: hoeveel keukens zijn er intussen opnieuw ingezet?

WIKKELWAARDIG
Biologisch en afbreekbaar incontinentiemateriaal in de uitvaartbranche: een heel goed initiatief in een niche van de markt die nog niet zo ontdekt is: heel goed dat hier aandacht voor is op deze manier. De schaalbaarheid en de impact zijn dan wel beperkt en er is misschien geen sprake van innovatie in de vorm van nieuwe technologie of samenwerking, maar dit is een opvallende inzending met een heel concrete oplossing voor een duidelijk probleem.

CATEGORIE: INNOVATIES

WATERS (VOORHEEN: BD KIESTRA)

Een actueel initiatief in een wereld waarin bijzondere grondstoffen schaars worden of al zijn. Jullie inzending wekt onze belangstelling: mooi dat jullie studenten in huis haalden om te onderzoeken of je modules kunt schoonmaken en hergebruiken in plaats van ze af te danken. Er zijn nog weinig goede voorbeelden van machines die op deze manier “in leven blijven”. Tegelijkertijd bevindt het initiatief zich nog in een pril stadium, met twee verkochte machines. We kunnen succes, impact en schaalbaarheid nog niet zo goed inschatten. Dat is een aanmoediging om volgend jaar weer mee te doen.

SILENT CEILING

Gerecycled cellulosepapier als akoestische plafondafwerking: kom er maar op. Dat is interessant materiaalgebruik. En met gedocumenteerde referentieprojecten. Een goed initiatief dat ook nog wel wat vragen oproept: milieucijfers of gegevens over brandveiligheid zouden we ook graag willen zien. En is recyclen nog mogelijk als je niet-modulaire plafondplaten één extra aaneengesloten laag geeft?

HOUSE OF BASICS / DRENTEWOL

Een prima en concreet initiatief, dat een doorbraak verdient. Natuurlijke ingrediënten die uitbundig voorradig zijn en nog te makkelijk worden afgedankt. Mooi als die wol kan worden omgezet in iets waardevols – nog liever in Nederland dan in Portugal. Als jury zien we graag concretere invulling op de aspecten innovatie, gerealiseerde afzet en mogelijkheden tot opschaling.

CATEGORIE: DUURZAME SAMENWERKING

VEPA-DJI

Een mooie en bijzondere coproductie van twee forse partijen: de meubelmakers van Vepa en, verrassend, de Dienst Justitiële Inrichtingen. Ze bewijzen een sterke en concrete samenwerking te zijn aangegaan en maken hun resultaat zichtbaar en specifiek. Stoelen bekleden met hergebruikt textiel als grondstof voor de meubelstof, dat gebeurt vaker maar dat afgeschreven uniformen worden verwerkt tot nieuwe meubelstof voor bestaand meubilair van diezelfde instelling: dat is circulaire ketenwerking op en top. In principe zou je voor hoogwaardige recycling in de textielketen het liefst van-shirt-naar-shirt-hergebruik zien, dan houden materialen hun waarde, nu blijft er risico op downcycling en beperkte afzet. Maar dat doet aan deze opvallende vondst weinig af: werknemers zien en voelen elke dag dat hun werkgever zuinig en creatief is met materiaal.

CARE2CHANGE

De zorg is een grote en alleen al daarom heel belangrijke sector waar ook een klein stapje verduurzaming of minder afval of milieuschade grote impact heeft en schaalbaar is. Dit project is een indrukwekkende vorm van grootschalige samenwerking. Een stevig fundament is gelegd, de aanpak is grondig en onderzoekend. Er worden stappen gezet, een eerste paar projecten krijgen gestalte en we verwachten dat dit goede, concrete resultaten gaat opleveren. We zijn zeer nieuwsgierig naar de vervolgstappen, naar gedocumenteerde inkoop, materiaalstromen en effect.

HOUSE OF DESIGN / WAD VAN WAARDE

Dit project gaat te werk vanuit de hele-keten-gedachte. Het gaat om economische waarde toevoegen maar ook waarde voor de natuur. De ambitie reikt bij wijze van spreken tot in de hemel: een plasticvrij waddengebied. Het heeft zich bewezen op het gebied van opschaling: met een paar hectare vlas beginnen en nu al meer dan 113 hectare. Het raakt direct aan “mensen thuis”, met zijn concrete productcollectie, prijzen en verkooppunten.

GOUDGOED

Een mooi sociaal-duurzaam initiatief. Je zóú kunnen zeggen “dit is een van de vele kringloopwinkels”, maar het is er wel een met een stevige plus: door de locatie (niet aan de stadsrand maar in de wijk) en door waardevolle samenwerking met andere partijen die op sociaal-maatschappelijk en circulair gebied hun waarde bewijzen.

HOF VAN RHEE

We kennen het concept van herenboeren maar het is zeer bijzonder dat ze dit toch ook in deze regio voor elkaar hebben gekregen. Dit is zeer samenwerkingsgericht tussen twee partijen die elkaar lang niet altijd meer zien: boeren en burgers. Er zijn honderden huishoudens lid, de boer is in dienst: directe, vooraf georganiseerde afname van de oogst via de coöperatie, dat is een bewezen succesmodel. Wel minder makkelijk op te schalen want afhankelijk van de aanwezigheid van grond, leden en kapitaal. Je zou willen dat het toegankelijk en financieel haalbaar zou zijn voor een grotere groep huishoudens.

WERKPRO MEUBELMAKERIJ EMMEN

Een sterk lokale sociale-werkvoorziening en circulaire meubelmakerij in één, dat is een mooie combinatie die echt maatschappelijke meerwaarde heeft. Niet heel innovatief en de opschalingsmogelijkheden zijn beperkt, want afhankelijk van het aantal hergebruikte meubels, afnameovereenkomsten en continuïteit van de werkstroom. Heel mooi dat het er is!

STICHTING AGRARISCH NATUURFONDS FRYSLÂN

Samenwerking rond agrarisch natuurbeheer biedt regionale ecologische waarde. Het vergt veel: hectares, langjarige vergoedingen, afnemers, financiers, donaties. Opschaling is mogelijk maar grond verwerven is natuurlijk kostbaar.

CATEGORIE: DUURZAME SAMENWERKING

DE FRYSKE

Contracten met boeren, een gezond verdienmodel, gunstig voor biodiversiteit (weidevogels), en een van de weinige kaasmerken met het Beter Leven-keurmerk (1 ster). En: te koop in de reguliere supermarkt, dus toegankelijk voor het brede publiek. Dit is geen niche opzoeken maar het tegenovergestelde: proberen duurzaamheid en circulariteit gangbaar te maken; een systemische verandering in gang zetten, grote spelers verleiden om de formule over te pakken. Een mooi initiatief dat een heel concrete uitwerking te pakken heeft.

CAMPUS GRONINGEN ALS BROEDPLAATS

Twintig noordelijke bedrijven verbonden in 10x10x10, een convenant dat vorig jaar december is opgesteld: hier staat een heel concreet industrieplatform met hoge ambitie: de groene chemie sneller en verder om te schakelen van fossiel naar duurzaam. Wat een gave samenwerking. Die zou een grote impact kunnen gaan hebben op CO_2-reductie, circulariteit, werkgelegenheid en de economie van Noord-Nederland. We kunnen niet wachten op investeringsbesluiten, afnamecijfers, gerealiseerde impact enzovoorts.

BUILDING BALANCE

Inhoudelijk supersterk om met een concreet geformuleerde ambitie stappen te zetten: in 2030 is 30 procent van de nieuwbouw met 30 procent biobased materiaal gebouwd. Dat verdient een 10, want dit is een belangrijke keten en met dit project verbind je boeren, verwerkers en bouwers. De regionale opschalingskans is groot. Veel potentie dus, en de kritische succesfactor is: vragen bouwers en corporaties hiernaar, is het betaalbaar, is er verwerkingscapaciteit. We hopen hier mooie concrete cijfers en resultaten van te gaan zien.

CATEGORIE: MENS EN LEEFOMGEVING

FRYSLÂN BLOEIT

Dit initiatief is wat je noemt een echte doorzetter in het betrekken van de hele dorpsbevolking bij lokale duurzame initiatieven, via één explosieve week vol activiteiten. Het is de afgelopen jaren enorm gegroeid van zeven dorpen in 2024 naar een stuk of dertig in 2025. Het is een eenvoudig te kopiëren organisatievorm met breed lokaal draagvlak. En je kunt wel zeggen “één week” maar het levert structurele verandering op; veel activiteiten worden doorgezet en krijgen een permanent karakter. Dus: laagdrempelig, aanstekelijk, sterke sociale impact, goed uit te breiden naar andere dorpen overal.

NIJKLEASTER-KLOOSTER WESTERHÛS

Een mooi voorbeeld van duurzaam leven met concrete zaken als 143 zonnepanelen, hergebruikte bouwmaterialen en regenwater voor toiletten en wasmachines. Veel van die maatregelen zijn overdraagbaar, al is zo’n gemeenschap als concept natuurlijk sterk lokaal gebonden en niet schaalbaar. De aantoonbare impact buiten de eigen gemeenschap is beperkt maar dat doet niets af aan de schoonheid van dit initiatief op het gebied van bezinning en verbinding. De ver doorgevoerde duurzaamheid in gebouw en gebruik schraagt dat.

SOCIALE VOEDSELTUINEN

Daar in Terwispel hebben we de grondleggers te pakken van een club die intussen een landelijk karakter heeft. En dus een bewezen opschaalbaar model! Inmiddels zijn er zo’n dertig tuinen en de groei zit er in. Zo kun je lokaal sociale participatie en armoedebestrijding effectief laten samenkomen. En zelf oogsten van groenten is leerzaam, goed voor bewustwording van wat er nodig is voor gezond voedsel en hoe dat groeit en bloeit. Alleen al in Leeuwarden worden honderden kilo’s groenten geteeld voor enkele tientallen huishoudens met een kleine beurs.

DE TUIN NAAST DE BRANDING

Sinds 2016 uitgegroeid tot een mooie zelfpluktuin of zeg maar een sterke korte keten met lokale horeca als afnemer en koffiedik als grondstof voor oesterzwammen. Sterk op het vlak van sociale toegankelijkheid en lokale voedselvoorziening op Schiermonnikoog. En natuurlijk ben je door de schaal van het eiland beperkt in je mogelijke productievolume en afhankelijk van de lokale gemeenschap. Dat doet niet af aan de op die plek mooie impact.

RENSENLAB

Wat een mooie plek om kinderen en jongeren via wekelijkse maakdagen te leren werken met restmaterialen, en ze van alles bij te brengen over materiaal, duurzaamheid, circulariteit en noem maar op. Leuk vinden we de sterke verbinding die jullie weten te leggen met onderwijs en bedrijfsleven. Laat een volgende keer zien wat je bereikt op het gebied van bijvoorbeeld materiaalbesparing, deelnemersbereik en structurele gedragsverandering. Dat horen we graag want het is een sympathiek en naar het zich laat aanzien prima kopieerbaar concept.

BLOEIEND RUINEN

Lekker concreet, veel resultaat binnen eigen dorp, sympathieke manier van werken en creatieve uitwerking via bijvoorbeeld die plantenmarkt die in no time is uitgegroeid tot flinke ruilbeurs. Een makkelijk te kopiëren manier voor andere plaatselijke groencommissies. Laat ons nog eens weten: hoeveel vierkante meter hebben jullie intussen vergroend en welke verbeteringen in de biodiversiteit hebben jullie gerealiseerd?

CATEGORIE: MENS EN LEEFOMGEVING

DE JUTFABRIEK

Een circulair initiatief met concrete resultaten. Jaarlijks verwerken jullie tot zo'n 7.000 kilo gejut plastic tot nieuwe producten. En die ook daadwerkelijk afzetten via samenwerkingen met andere producenten. Erg goed voor een stuk zelfredzaamheid op een eiland, en voor meer bewustwording over hoe achteloos we spullen aanschaffen en als troep weggooien. We zijn benieuwd naar de mate van hoogwaardigheid van dit gerecyclede plastic: blijven de "nieuwe" producten langdurig in gebruik en kunnen ze een volgende keer opnieuw worden gerecycled? Kun je verder opschalen, zou je daar structurele afnemers voor kunnen vinden?

DE GROENVERBINDERS

Er zijn vergelijkbare initiatieven maar deze is een bewezen goede combi van sociale inclusie en vergroening. Want in één jaar groeien van twee naar veertig deelnemers is een prachtige ontwikkeling. Er is dus zowel maatschappelijke vraag als gerealiseerde impact. Je bent afhankelijk van voldoende opdrachten en goede begeleiding maar als dat lukt heb je een mooi initiatief. Interessant is hoeveel deelnemers uiteindelijk doorstromen naar regulier werk; we zijn benieuwd. Ook naar de concrete duurzame prestaties.

OPEN AIR FITNESS

Het concept is aantoonbaar schaalbaar: inmiddels zijn er een stuk of twintig locaties in Nederland waarvan een flinke handvol in het noorden. Buitenfitness is op zichzelf niet bijzonder vernieuwend (denk aan de trimbanen uit de jaren zeventig) maar het leuke aspect hiervan is dat er uitsluitend in groepsverband wordt getraind: het sociale en verbindende aspect staat centraal. Makkelijk op te starten zonder veel kosten en zonder achterlating van afval ook weer verhuisbaar.

DE LAWEI – OM MENS TE ZIJN

De schouwburg in Drachten laat een sterke maatschappelijke visie zien op verbinding, ontmoeting en dialoog. En is ook concreet bezig met verduurzaming, onder meer via de Green Key goud en bijna 800 zonnepanelen. We zijn benieuwd hoe dit concreet gaat groeien, of je kunt meten of en hoeveel maatschappelijke verandering je teweegbrengt, op welke manier het onderscheidend is van of overdraagbaar is aan andere culturele instellingen.